

Türk Yükseköğretiminde Uluslararasılaşma Stratejileri: Süreç Yaklaşımı Çerçevesinde Nitel Bir İnceleme*

Internationalization Strategies in Turkish Higher Education: A Qualitative Inquiry in the Process Approach Context

Abdullah SELVİTOPU**, Ayhan AYDIN**

• *Geliş Tarihi:* 20.01.2018 • *Kabul Tarihi:* 30.03.2018 • *Yayın Tarihi:* 31.10.2018

Kaynakça Bilgisi: Selvitopu, A., & Aydın, A. (2018). Türk yükseköğretiminde uluslararasılaşma stratejileri: Süreç yaklaşımı çerçevesinde nitel bir inceleme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(4), 803-823. doi: 10.16986/HUJE.2018038522

Citation Information: Selvitopu, A., & Aydın, A. (2018). Internationalization strategies in Turkish higher education: A qualitative inquiry in the process approach context. *Hacettepe University Journal of Education*, 33(4), 803-823. doi: 10.16986/HUJE.2018038522

ÖZ: Bu çalışmanın amacı, Türk yükseköğretiminde uluslararasılaşma stratejilerini süreç yaklaşımı çerçevesinde irdelemektir. Bu çalışma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseninde tasarlanmıştır. Çalışma grubu, Times Higher Education (2015) veritabanında ilk 100 üniversite arasına giren sekiz üniversiteden oluşmuştur. Üniversitelerin uluslararasılaşma stratejilerini irdeleyebilmek için Uluslararası İlişkiler Ofislerindeki yöneticilerle görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemiyle çalışma grubundaki üniversitelerin uluslararasılaşma süreçlerini yürüten 11 yöneticiden oluşmuştur. Çalışma kapsamında görüşmelerden elde edilen veriler ise içerik analizi yöntemiyle irdelenmiştir. Türk yükseköğretim sisteminde uluslararasılaşma sürecini göreceli olarak daha başarılı yürüten üniversitelerin, uluslararasılaşmaya ilişkin gerekçelerinin sosyo kültürel ve akademik gerekçelere dayandığı bulgulanmıştır. Akademik stratejiler boyutunda öğretim programı, yabancı dilde öğretim, uyum programı ve danışmanlık gibi eğitimsel ve sosyal etkinliklere, kurumsal stratejilerde ise yönetim desteği, personel desteği, ödül ve teşvik gibi mekanizmalara değinilmiştir. Türkiye yükseköğretiminde son yıllarda uluslararasılaşmaya ilişkin farkındalığın önemli derecede arttığı ancak nicelikten çok, niteliğin yükselmesine ilişkin politikalara ihtiyaç duyulduğu bulgulanmıştır. Bu durumda uluslararasılaşma süreci için birbirleriyle tutarlı ve bütüncül aşamalardan oluşan kapsamlı politikaların geliştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Yükseköğretim, uluslararasılaşma, süreç yaklaşımı, Türkiye

ABSTRACT: The purpose of this study is to explicate internationalization strategies in Turkish higher education within the process approach framework. This study is a qualitative case study. The study group was consisted of eight universities which were listed in 100 in the Times Higher Education ranking database. Some interviews with the directors of Office of International Relations were made. Eleven participants, directors of the offices, were purposively selected to participate in semi-structured interviews. Data drawn from interviews were evaluated with content analysis technique. The first finding showed that socio cultural and academic rationales are major motivations for those universities relatively at a better internationalization level. In academic strategies dimension, curriculum development, using a foreign language as a medium of instruction, orientation and supervising are the main educational and social activities. For institutional strategies, support of the senior management and faculty, reward and incentive mechanisms are on the agenda. In recent years, there is becoming a greater awareness about internationalization in Turkish higher education system but some policies are needed to improve the quality together with quantity. It is suggested that for a better internationalization process, coherent and holistic policies supporting each other should be developed.

Keywords: Higher education, internationalization, process approach, Turkey

* Bu çalışma, birinci yazarın 2. yazar danışmanlığında tamamlanan doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi A.B.D., Karaman-TÜRKİYE. e-posta: a_selvi20@hotmail.com (ORCID: 0000-0001-5093-9444)

** Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi A.B.D., Eskişehir-TÜRKİYE. e-posta: aydin@ogu.edu.tr (ORCID: 0000-0003-4399-9654)

1. GİRİŞ

Küreselleşmenin çok boyutlu etkileri yükseköğretim sistemlerinde de uluslararasılaşma olgusu olarak ortaya çıkmıştır. Alan yazında, farklı bakış açıları kullanılarak farklı şekillerde kavramsallaştırılan uluslararasılaşmaya ilişkin ortak bir tanımdan söz etmek mümkün değildir. Bu durumun küreselleşme olgusuna ilişkin geliştirilen farklı teorik çerçevelerden kaynaklandığı söylenebilir. Yükseköğretim sistemlerinin uluslararasılaşma boyutunu tanımlamaya ve değerlendirmeye yönelik yapılan çalışmalarda bazı yaklaşımlar geliştirilmiştir (Backman, 1984; Knight, 1994; de Wit, 2002). Alan yazında yapılan incelemelerde, uluslararasılaşma kavramına ilişkin hareketlilik, yeterlik, kültürel yapı ve süreç olmak üzere dört yaklaşım tarzının sıkça kullanıldığı gözlenmiştir. Hareketlilik yaklaşımı; akademik hareketlilik, alan çalışmaları, uluslararası öğrenciler ve müfredata ilişkin akademik etkinlikleri kapsamaktadır. Yeterlik yaklaşımında bireyin gelişimini destekleyici faaliyetler merkeze alınır. Kültürel yapı yaklaşımında ise, kurumun uluslararası boyutunu destekleyen bir kültürün oluşması söz konusudur. Son olarak, bu çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan süreç yaklaşımı, uluslararasılaşmayı bir süreç çerçevesinde inceler ve yükseköğretim kurumlarının temel işlevlerine uluslararası, kültürlerarası ve küresel bir boyut ve bakış kazandırmaya göndermede bulunur (Knight, 1994). Uluslararasılaşmanın tanımları kapsamında üretilen yaklaşımların olgunun farklı boyutlarına vurgu yaptığı ve ortak bir bağlama sahip oldukları açıkça görülmektedir.

Uluslararasılaşma olgusunun uluslararası öğrenciler bazında Onuncu Kalkınma Planı ile Türkiye'nin öncelikleri arasına girdiği söylenebilir. Söz konusu planda, Türkiye'nin dünya uluslararası öğrenci pazarındaki payının yüzde 1.5'e çıkarılması hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda, yükseköğretim sisteminin hesap verebilirlik temelinde özerklik, performans odaklılık, ihtisaslaşma ve çeşitlilik ilkeleri çerçevesinde kalite odaklı rekabetçi bir yapıya dönüştürüleceği belirtilerek, yükseköğretim kurumlarının çeşitlendirilmesi ve yükseköğretim sisteminin uluslararası öğretim üyeleri ve öğrenciler için çekim merkezi haline getirilmesi planlanmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013). Diğer yandan 64. Hükümet Programı çerçevesinde uluslararasılaşmaya ilişkin çeşitli politikalar öne çıkmaktadır. Bu politikalar insani kalkınma ve nitelikli toplum için yurt dışı eğitim programlarının yaygınlaştırılması ve rekabet gücünü artırmak için ek teşvik paketleriyle daha fazla yabancı öğretim üyesi ve öğrenci alınmasını, bürokratik süreçlerin kolaylaştırılmasını, Ar-Ge desteklerinin artırılmasını, en az gelişmiş ülkelerden gelen yabancılara burslu eğitim imkânları sunulması gibi önemli maddeleri kapsamaktadır (Başbakanlık, 2015). Sonuç olarak hükümet, YÖK ve sivil toplum kuruluşları düzeyinde yapılan çalışmalar dikkate alındığında, Türk yükseköğretiminde uluslararasılaşmaya ilişkin farkındalığın arttığı düşünülebilir. Alan yazında Türk yükseköğretiminin uluslararasılaşma boyutuna ilişkin sınırlı sayıda çalışma olduğu ancak son yıllarda konuya olan ilginin artmaya başladığı ve kısmen popülerlik kazandığı gözlenmiştir (Çetinsaya, 2014; Kalkınma Araştırmaları Merkezi [KAM], 2014; Kalkınma Bakanlığı, 2013; Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu [DEİK], 2012; Kırmızıdağ, Gür, Kurt ve Boz, 2012; Erdoğan, 2013). Söz konusu çalışmalarda uluslararasılaşmanın yükseköğretim sistemine getirdiği sayısal sonuçlar ele alınmakta ve üniversitelerin strateji, politika ve programlar bağlamında ne tür bir uluslararasılaşma süreci yaşadığına ilişkin konulara değinilmemektedir.

Bu çalışmanın amacı, Türk yükseköğretiminde uluslararasılaşma stratejilerini süreç yaklaşımı çerçevesinde irdelemektir. Çalışmanın kavramsal çerçevesi, Knight (1993; 1994) ve Knight & de Wit (1995) tarafından yapılan yükseköğretimde uluslararasılaşmaya ilişkin çalışmalara dayanmaktadır. Kuramsal temel bağlamında Knight'ın (1994) yükseköğretimde uluslararasılaşmaya ilişkin önerdiği süreç yaklaşımı temel alınmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, uluslararasılaşma düzeyi görece yüksek olan sekiz üniversitenin Uluslararası İlişkiler Ofisi yöneticilerinin görüşleri değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra Türk

yükseköğretiminin uluslararasılaşma durumu, strateji belgeleri ve eylem planları gibi üst politika metinleri dikkate alınarak irdelenmektedir. Çalışmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmaktadır;

1. Üniversitelerin uluslararasılaşmaya ilişkin temel gerekçeleri nelerdir?
2. Çalışma grubundaki üniversitelerin uluslararasılaşma sürecinde izledikleri akademik stratejiler nelerdir?
3. Üniversitelerin uluslararasılaşma sürecinde izledikleri kurumsal stratejiler nelerdir?
4. Türk yükseköğretiminin uluslararasılaşma durumu nedir?

Uluslararasılaşmaya ilişkin temel gerekçeler, Knight (2004) tarafından sosyo-kültürel, ekonomik, politik ve akademik olarak dört boyutta sınıflandırılmıştır. Sosyo kültürel gerekçeler, millî kültürel kimliğin inşası, dünya vatandaşlığı bilincinin gelişimi ve kültürlerarası ortak anlayış geliştirme gibi konulara dikkat çekmektedir. Dış politika, millî güvenlik ve uluslararası barış ve huzur ortamına destek olmak, politik gerekçeler olarak sıralanabilir. Ekonomik gerekçeler boyutunda ekonomik gelişim ve rekabet edebilirlik, iş gücü ve mali kazançlar önemli konulardır. Son olarak akademik gerekçeler; kurumsal gelişim, kalite, ar-ge politikaları ve uluslararası akademik standartların benimsenmesi gibi maddeleri kapsamaktadır (Knight, 2006). Bu gerekçeler küreselleşme teorileriyle birlikte ele alındığında, sosyo kültürel gerekçelerin dünya kültürü, politik gerekçelerin dünya düzeni, ekonomik gerekçelerin neo liberal küreselleşme, akademik gerekçelerin ise dünya sistemi çerçeveleriyle yakından ilişkili olduğu görülebilir. Bu durum küreselleşme ve uluslararasılaşma kavramlarının iç içeliğine ilişkin bir örnek olarak sunulabilir.

Süreç yaklaşımında uluslararasılaşmanın temel bileşeni olarak belirlenen pek çok farklı etkinlik program ve kurumsal stratejiler olarak iki ana kategoride incelenebilir. Akademik stratejiler; araştırma, eğitim, teknik destek ve eğitimsel işbirliği ve sosyal etkinlikler olarak dört alt kategoride ele alınmaktadır. Diğer yandan kurumsal stratejiler; uluslararasılaşma sürecinde üniversite yönetim kurulunun desteği, akademisyen desteği, uluslararası ilişkiler ofisi, politik destek, personele ilişkin teşvik ve ödüllendirme, iletişim ve yıllık plan, bütçe, değerlendirme gibi uygulamalar olarak yedi alt kategoride incelenmektedir (Knight & de Wit, 1995).

Küresel eğilimler üniversitelerin uluslararası boyutunu; akademik, sosyo-kültürel, ekonomik ve politik gerekçeler bağlamında daha işlevsel hale getirmiştir. Söz konusu gerekçeler, yükseköğretim sistemlerinde uluslararasılaşmaya ilişkin önemli bir farkındalık yaratmıştır. Bu durum son yıllarda üretilen politika metinlerinde de açıkça görülmektedir. Alan yazın incelemelerinde, Türk yükseköğretim sisteminde uluslararasılaşmaya ilişkin yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu gözlenmiştir. Bu çalışma, son dönemde Türk yükseköğretiminin uluslararasılaşma sürecine ilişkin gelişmekte olan alan yazına kavramsal ve kuramsal açıdan katkı sağlaması bakımından önemlidir. Buna ek olarak elde edilen veriler, genelde Türk yükseköğretim sistemi özelinde ise üniversitelerin uluslararasılaşma çabalarına somut katkılar sağlayabilir. Söz konusu katkılar uluslararasılaşma alanındaki politika yapıcılarını desteklemesi ve alanda yapılan çalışmalara yol gösterici nitelikte olması açısından önemlidir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın deseni

Türk yükseköğretim sistemindeki uluslararasılaşma stratejilerini irdelemeyi amaçlayan bu çalışma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseniyle tasarlanmıştır. Durum çalışmasında belirli bir zaman ve mekânda meydana gelmiş bir olay, olgu ya da vaka kapsamlı bir şekilde irdelenir. Söz konusu vaka, belli bir zaman ve mekân bağlamında kendi sınırlı sistemi içinde ele alınır (Denzin & Lincoln, 1994) ve detaylı analizler yoluyla derinlemesine

incelenir (Creswell, 2002). Bu desende çalışmanın odağındaki vaka, olay ya da olguya ilişkin derinlemesine bir analiz yapabilmek için ağırlıklı olarak “Neden?” ve “Nasıl?” sorularına odaklanılmaktadır (Yin, 1994). Bu çalışmada Türkiye yükseköğretim sisteminde uluslararasılaşma süreçlerini görece daha başarılı bir şekilde yürüten sekiz üniversitenin uluslararasılaşma gerekçeleri “Neden?” sorularıyla elde edilmeye çalışılmıştır. Bu şekilde, çalışma grubundaki üniversiteler için uluslararasılaşmaya yönelik temel gerekçeler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda üniversitelerin uluslararasılaşma stratejilerini nasıl geliştirdikleri ve bu stratejileri pratiğe dönüştürme süreçlerine ilişkin detaylı veriler elde edilmiştir.

2.2. Çalışma grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, genellikle durum çalışmalarında kullanılan amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir (Maxwell, 2005). Bu süreçte Times Higher Education veritabanındaki “BRHÇG ve Yükselen Ekonomiler” kategorisi dikkate alınmıştır. Üniversitelerin eğitim, öğretim, araştırma, bilgi transferi ve uluslararası görünüm boyutlarını dikkate alarak sıralama yapan “BRHÇG ve Yükselen Ekonomiler” kategorisinin 2015 yılı sonuçlarına göre Türkiye’den 8 üniversite ilk 100’e girmiştir. Söz konusu üniversiteler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma Grubu

Sıra	Üniversite	Sıralamadaki Yeri
1	Ortadoğu Teknik Üniversitesi	3
2	Boğaziçi Üniversitesi	7
3	İstanbul Teknik Üniversitesi	8
4	Sabancı Üniversitesi	15
5	İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	19
6	Koç Üniversitesi	29
7	İstanbul Üniversitesi	51
8	Hacettepe Üniversitesi	82

Kaynak: THE (2015) Erişim: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2015/brics-and-emerging-economies#!/page/0/length/25>

Çalışma grubundaki üniversitelerden Ortadoğu Teknik, Boğaziçi, İstanbul Teknik, İstanbul ve Hacettepe üniversiteleri kar amacı gütmeyen kamu üniversitesi statüsünde değerlendirilebilirler. Diğer yandan Sabancı, İhsan Doğramacı Bilkent ve Koç üniversiteleri ise vakıf üniversitesi statüsündedir. Araştırmanın katılımcıları da amaçlı örnekleme yöntemiyle çalışma grubundaki üniversitelerin uluslararasılaşma süreçlerini yürüten 11 yöneticiden oluşmuştur. Katılımcı gruba ilişkin bazı bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Katılımcı Grubu

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Ofis Görevi
B1	Kadın	Koordinatör
B2	Erkek	Danışman
B3	Erkek	Başkan
B4	Kadın	Başkan Yardımcısı
B5	Kadın	Direktör
B6	Kadın	Bölüm Yöneticisi
B7	Kadın	Birim Sorumlusu
B8	Kadın	Koordinatör
B9	Kadın	Ofis Yöneticisi
B10	Kadın	Başkan
B11	Erkek	Koordinatör Yardımcısı

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların büyük çoğunluğu kadındır. Diğer yandan, uluslararası ilişkiler ofislerinin kurumsal yapı ve organizasyonlarındaki farklılıklara bağlı olarak

katılımcıların unvanları değişebilmektedir. Başkan, direktör, koordinatör gibi çeşitli şekillerde belirtilen görevlerin içerikleri birbirlerine yakındır. Katılımcı grup, çalışma boyunca ofis yöneticisi ifadesiyle belirtilmektedir.

2.3. Veri toplama aracı

Bu çalışmanın amacı doğrultusunda veri toplama aracı, Uluslararası İlişkiler Ofisi yöneticileri için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Söz konusu form, yükseköğretimde uluslararasılaşma alan yazınından elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanmış, alan uzmanlarının eleştiri ve önerileri doğrultusunda forma son hali verilmiştir. Görüşme formundaki soruların geçerlik ve güvenilirlik düzeylerini artırabilmek için gönüllü üç katılımcıyla pilot görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde söz konusu üç katılımcının problemleri ya da eksik gördüğü sorular tekrar ele alınmış ve soru formu yeniden düzenlenmiştir. 16 katılımcıyla yapılması planlanan görüşmeler, ofislerin kurumsal yapılanması ve katılımcıların iş yoğunluklarına bağlı olarak gönüllü olan 11 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların izniyle kaydedilmiş ve analiz için transkripsiyon yapıldıktan sonra tekrar görüşmecilere elektronik posta yoluyla iletilmiştir. Bu noktada görüşmecilerden düzeltmek istedikleri, yanlış anlaşılmaya sebep olabilecek ya da eksik olduğunu düşündükleri ifadeleri gözden geçirmeleri istenmiştir. Son olarak gerekli düzeltmelerden sonra katılımcıların onayladıkları transkripsiyonlar, değerlendirme sürecine alınmıştır.

2.4. Geçerlik ve güvenilirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik, çalışmanın inandırıcılığını ve aktarılabilirliğini sağlamaya yönelik süreçleri kapsamaktadır (Lincoln & Guba, 1985). Bu çerçevede çalışmanın inandırıcılığını (iç geçerlik) artırmak ve aktarılabilirliği (dış geçerlik) sağlamak için izlenen çeşitli stratejilere değinilmiştir. Nitel araştırmalarda iç geçerlik, çalışma bulgularının inandırıcılık ve özgünlük bağlamında değerlendirilmesi ile ilgilidir (Miles & Huberman, 1994). Bu doğrultuda çalışmanın inandırıcılığını artırmak için veri çeşitlemesi, hakem değerlendirmesi, katılımcı teyidi ve araştırmacı yanlılığına ilişkin çeşitli stratejiler izlenmiştir.

Veri çeşitlemesi, çoklu veri kaynaklarından yararlanarak verilerin desteklendiği bir yöntemdir (Maxwell, 2005; Merriam, 2009). Bu çalışmada çoklu veri kaynağı olarak ulusal ve uluslararası politika metinleri, üniversitelerin misyon, vizyon ve strateji belgeleri gibi resmi dokümanları, kullanışlılık ve yabancı öğretim üyesi ve öğrenciler için sunulan bilgilerin niteliği açısından web siteleri ve üniversitelerin uluslararası ofis yöneticileriyle yapılan görüşmeler kullanılmıştır.

Hakem değerlendirmesi, araştırmayla ilgisi olan ya da olmayan bir hakemin dışarıdan izleyen bir göz olarak sürece katılmasıdır (Lincoln & Guba, 1985). Bu kapsamda, araştırma sürecinde yapılanlara ilişkin üç hakemin görüşleri sürekli alınmıştır. Bu durum çalışmanın farklı kişiler tarafından nasıl algılandığına ilişkin önemli ipuçları vermiştir.

Katılımcı teyidi, katılımcılara verinin özgünlüğü ve doğruluğunu onaylamaları bağlamında aktif bir rol vermesi açısından önemlidir (Creswell, 2002). Bu doğrultuda yapılan görüşmeler, katılımcıların izniyle kaydedilmiş ve transkripsiyon yapıldıktan sonra tekrar görüşmecilere elektronik posta yoluyla iletilmiştir. Bu noktada görüşmecilerden düzeltmek istedikleri, yanlış anlaşılmaya sebep olabilecek ya da eksik olduğunu düşündükleri ifadeleri gözden geçirmeleri istenmiştir. Son olarak gerekli düzeltmelerden sonra katılımcıların onayladıkları transkripsiyonlar, veri olarak kullanılmıştır.

Araştırmacı yanlılığı, araştırmacının çalıştığı konuya ilişkin önceden geliştirdiği olumlu ya da olumsuz yargılardan kaynaklanan yanlı tutumlarla ilgilidir. İyi bir araştırmacının konuya ön yargısız yaklaşması gerektiğini belirten Yin (2003), araştırmacının sergilediği duruşun

çalışmanın her aşamasında önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu çalışmada araştırmacı, süreç içinde Batı ağırlıklı üretilen uluslararasılaşma alan yazını okudukça, söz konusu olguya yönelik olumlu yargılar kazanmış olabilir. Bu kazanımların istemeden de olsa yorumlara yansımış olabileceği düşünüldüğünde, okuyucunun durumu dikkate alması önerilebilir.

Nitel çalışmalarda dış geçerlik, çalışma bulgularının farklı bağlamlara aktarılabilirliği ya da genellenebilirliğine ilişkindir (Lincoln & Guba, 1985; Yin, 2003). Çalışma bulgularının genellenebilirliği daha çok nicel araştırmalarda aranan bir özelliktir. Nitel çalışmalarda, konuya ilişkin bir perspektif sunma ya da genellemelerden çok, bağlam temelli yorumlar üretme ön plandadır (Patton, 1990). Sunulan perspektifin ya da üretilen yorumların başka ortamlara aktarılabilirliğini okuyucu ve yararlanıcılar değerlendirebilir. Bunun için de detaylı betimlemeler (Geertz, 1973) kullanılması önemlidir. Bu çalışma kapsamında okuyucunun bağlamdan uzaklaşmaması için katılımcı ifadeleri doğrudan alıntılanmıştır.

Nitel araştırmalarda güvenilirlik, araştırma sürecinin ve bulguların açık ve anlaşılır şekilde sunulması dış değerlendiricilerin araştırmanın tutarlılığını kontrol edebilmesine imkân verecek şekilde planlanmasıdır (Lincoln & Guba, 1985). Bu çalışmada araştırmanın; deseni, örneklem belirleme yöntemi, veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler ve analiz süreci detaylı olarak sunulmuştur. Analiz sürecinde üniversitelere ilişkin genel bilgiler ve görüşme verilerinden, süreç yaklaşımı çerçevesinde kod, alt kategori ve kategoriler oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra çok fazla yorum içermeyen bulgular bölümü, görüşme analizlerinden yapılan doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Tartışma bölümünde ise elde edilen bulguların alan yazındaki çalışma bulgularıyla olan ilişkileri değerlendirilmiştir.

2.5. Verilerin analizi

Bu çalışmada kullanılan temel analiz tekniği, içerik analizidir. Bu yöntemde, ses kayıt cihazına kaydedilen görüşmeler yazıya dökülür, kodlanır, kodlardan yola çıkılarak kategoriler oluşturulur ve ana temaya kategoriler yoluyla ulaşılır. Daha sonra kategorilere ilişkin kuramsal ve kavramsal değerlendirmeler yapılarak veriler yorumlanır. Bu çerçevede öncelikli olarak çalışma grubundaki üniversitelerin Uluslararası Ofis yöneticileriyle yapılan görüşmeler yazılmıştır. Bu görüşmeler QSR Nvivo8 programına yüklenerek analiz edilmiştir. Analiz sürecinde kodlanan verilerden alt kategoriler oluşturulmuş ve kuramsal çerçeve kapsamında kategorilere ulaşılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Uluslararasılaşma ve gerekçeleri

Çalışmanın birinci alt problemi olan, çalışma grubundaki üniversitelerin uluslararasılaşma gerekçeleri, Knight'ın (2004) kavramları temel alınarak çözümlenmiştir. Knight (2004) uluslararasılaşma gerekçelerini; sosyo kültürel, politik, ekonomik ve akademik olmak üzere 4 kategoride ele almıştır. Bu çerçevede, görüşmelerden elde edilen veriler söz konusu kategorilerde irdelenmiştir.

Uluslararası öğrenciler, derslerin, sınıfın ve kampüsün havasını tamamen değiştiriyorlar.

Üniversiteleri uluslararasılaşmaya yönlendiren sosyo kültürel gerekçeler bağlamında katılımcılar, kültürel zenginlik, çeşitli kültürlerle yönelik farkındalık kazanma, öğrencilerin uluslararası ve kültürler arası bir ortamda yetişmesi gibi konulara değinmişlerdir. Bir ofis koordinatörü kurumunun uluslararasılaşmaya verdiği önemi şu şekilde belirtmiştir:

Uluslararasılaşma demek kültür zenginliği demek, medeniyetin bir boyutu demek. 40 ülkeden bahsediyorum. Her ülkenin temsil ettiği değeri, çok kültürlü yapı

içerisindeki zenginliği demek, güzel bir şey demek, herkesin bir katkısı demek, hem onların bizim kültürümüze katkısı hem de bizim onlara olan katkımız (B8).

Uluslararasılaşmanın getirdiği çok kültürlü yapıya ve bu yapı içindeki etkileşimler sonucu meydana gelen sinerjiye vurgu yapan katılımcı, uluslararası öğrenci ve öğretim üyelerinin, kampüse getirdikleri değer ve katkıyı, karşılıklı gelişen ilişkiler sonucu oluşan atmosferi, uluslararasılaşmaya ilişkin bir gerekçe olarak değerlendirmektedir. Konuyla ilgili olarak bir başkan yardımcısı, öğrencilik sürecine ilişkin yaşantılarından bir örnek vermiştir.

Ben 20 yıl önce mezun olduğumda bölümde bir tane Hollandalı öğrenci vardı. O bile dersin havasını değiştiriyordu. Çünkü 20 yıl önce kimse kütüphaneye gidip araştırma yapmıyordu. Onların üniversite sisteminin çok farklı olduğunu gördüm. Bugün kampüsümüzde yaklaşık 1000 tane uluslararası öğrencimiz var. Bu öğrenciler derslerin, sınıfın ve kampüsün havasını tamamen değiştiriyorlar (B4).

Uluslararasılaşmanın sosyo kültürel çerçevede sunduğu avantajlara, kendi deneyimlerinden yararlanarak önemli bir örnek veren katılımcı, yerli üniversite öğrencilerinin farklı kültürel özelliklere sahip bireylerle olan etkileşimleri sonucu elde ettikleri kazanımlardan birine değinmektedir. Uluslararası öğrencilerin dersin, sınıfın ve kampüsün havasını değiştirdikleri ve bu değişimden yerli öğrencilerin önemli faydalar sağlayabileceği düşünülebilir. Diğer yandan küreselleşme olgusunun temel söylemlerinden olan küresel vatandaşlığa giden yolun önemli bir destekçisi olan sosyo kültürel gerekçelerin bireylerde küresel dünya vatandaşlığına ilişkin bilincin gelişimine katkı sağladığı ya da bu bilinci empoze ettiği söylenebilir. Katılımcı ifadelerinde, uluslararasılaşmanın politik gerekçelerine pek vurgu yapılmamaktadır. Görüşme kapsamında iki ofis yöneticisinin değerlendirmeleri politik gerekçe boyutunda değerlendirilebilir.

Diğer yandan mesela, burada bir yıl okumuş ve ülkesine geri dönmüş bir öğrencinin ülkesinde üst düzey bir makama gelmesi ve Türkiye'ye olumlu bakması harika bir avantaj (B5).

Ülkeler, özellikle gelişmiş ülkeler, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim, öğretim ve değişim programlarını dış politikaya yönelik önemli araçlar olarak görmektedir. Katılımcının da belirttiği gibi yabancı bir öğrencinin Türkiye'de eğitim alarak ülkesine geri dönmesi ve ülkesinde üst düzey siyasi bir makama gelerek Türkiye ile ülkesi arasında gelişebilecek muhtemel ilişkilerde olumlu bir sürecin yaşanması önemli bir yatırım olarak düşünülebilir. Küresel modern dünyada ülkeler arası ilişkilerin ilerleme süreçleri incelendiğinde, katılımcı ifadelerini destekler nitelikte deneyimlerin olduğu görülebilir. Politik gerekçelere değinen bir koordinatör yardımcısı, durumu bir örnekle açıklamıştır.

Mesela, Afrika ülkesinden gelen birine doktora eğitimi veriyorsunuz ve bu eğitim sonucunda ondan herhangi bir şey ya da menfaatiniz olmadığını hissettiriyorsunuz. İşte o zaman güzel bir bağ oluyor. O adam, sonra belki ülkesinde bakan oluyor. İyi hatırlıyorum, ben Türkiye'de şu üniversitede eğitildim diyor. Ve bunlar kalıcı oluyor, size güveniyorlar. Bunların her biri birer elçiye dönüşüyor. Her biri bu üniversitenin, Türkiye'nin bir elçisine dönüşüyor. Çok rahat geri gelebileceğini biliyor. Bunlar yalnız bir haftada on günde olacak şeyler değil. Şimdi yatırım yapıyorsunuz on yıl sonra meyvelerini alıyorsunuz. Uzun vadeli de bakmak gerekiyor. Ama Türkiye'de bunlar geç kalmış süreçler (B11).

Yabancı öğrencilere yönelik yapılan uzun vadeli yatırımların önemli olduğunu belirten katılımcı, bu öğrencilerin her birinin eğitim aldığı üniversite ve ülke için potansiyel bir elçiye

dönüşebileceğini vurgulamaktadır. Politik gerekçeleri önceleyerek uluslararası eğitime yatırım yapan ülkeler, bu durumun sağlayabileceği siyasi, ekonomik ve toplumsal avantajları dikkate almaktadır. Yabancı bir ülkede eğitim gören ve bu eğitimden memnun kalan bir kişinin, gelecekte ülkesinde önemli siyasi, ekonomik ya da toplumsal makamlara yükselerek eğitim aldığı ülkeye ve üniversiteye her alanda olumlu bakması önemli bir yatırım olarak değerlendirilebilir.

Uluslararasılaşmaya ilişkin ekonomik gerekçeler de katılımcılar tarafından pek fazla vurgulanmamıştır. Ekonomik gerekçeler çerçevesinde Türk yükseköğretim sistemindeki üniversitelerin henüz uluslararasılaşma sürecinin çekim aşamasında olduğunu belirten bir birim sorumlusu, ekonomik gerekçeler için henüz erken olduğunu ancak birkaç adım sonra söz konusu gerekçelerin ön planda olabileceğini ifade etmiştir. *Ekonomik getiriler olarak şu anda bizler çekim aşamasında olduğumuz için bir sonraki aşamada düşünülebilir (B7)*. Bu ifadeden anlaşıldığı gibi Türkiye yükseköğretiminde uluslararasılaşmayı, ekonomik gerekçelere dayandırmak için henüz erken olduğu söylenebilir. Ancak uluslararası öğrenci pazarından pay almak isteyen ülkeler, çeşitli stratejilerle hedeflerine ulaşmaya çalışmaktadır. Bu konuya değinen bir ofis başkanı, küreselleşmeye bağlı olarak dünya genelinde uluslararası öğrenci talebinin arttığını, ülkelerin tanıtım ve öğrenci çekme amacıyla ziyaretlerde bulunduğunu belirtmiştir.

Bu talepler bundan 10 ya da 20 sene önce çok fazla yoktu. Artmasının sebebini küreselleşmeye bağlayabiliriz. Eğitimin de artık bir pazar olması, yani onlar da öğrenci arıyor. Çin'den geliyor, mesela diyelim işte bizim diyor şu iyi, şu iyi ya da Amerika'dan da geliyorlar. Tabi Amerika'dan gelen daha çok paralı öğrenci istiyor, bizde diyoruz ki değişim yapacaksak iki tarafında birbirinden ücret almaması gerekiyor. Amerika bunu çok kabul etmiyor tabi (B10).

Uluslararasılaşmayı ekonomik gelişme, nitelikli iş gücü ve finansal kazanç gibi ekonomik gerekçeler bağlamında değerlendiren ülkeler, uluslararası öğrenci pazarından daha büyük pay alabilmek için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Bu ülkeler, beyin göçü yoluyla nitelikli iş gücü elde edebilmek için hedef kampüs ziyaretleri düzenlemekte ve hedef kitleye yönelik tanıtımlar yapmaktadır. Bu tanıtımlar sonucu iletişim kurabildiği nitelikli öğrencileri burslu ya da daha farklı yollarla kazanabilmek için çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Diğer yandan eğitim hizmetlerini ekonomik kazanç bağlamında değerlendiren ülkeler, bu hizmetleri önemli bir gelir kalemi olarak görmektedir.

Uluslararası etkileşiminiz yoksa araştırma seviyeniz, eğitim seviyeniz kendinize göre oluyor.

Yükseköğretimde uluslararasılaşmaya ilişkin katılımcıların en fazla vurgu yaptıkları nokta akademik gerekçelerdir. Akademik gerekçeler, ar-ge faaliyetlerine uluslararası bir boyut kazandırma, akademik ufkun genişlemesi, kurumsal gelişim ve kalite bağlamında değerlendirilmekte ve rekabeti ön plana alan ekonomik gerekçelerin aksine işbirliklerini teşvik etmektedir. Bu çerçevede ofis başkanı olan bir katılımcı şu ifadeleri kullanmıştır:

Diğer yandan rankingler çok sevimli olmasa da bakıyorsunuz ki, sizi bir şekilde sıralamış, bu durum da tabi ki, kendi üniversitenizin yukarıya çıkması için uğraşmanızı gerektiriyor ve o işin içine girdiğinizde de uluslararasılaşmanın bunun çok önemli bir parçası olduğunu görüyorsunuz. Hem eğitimin, hem mezunun hem de tercih edilebilirliğin artması, yani x üniversitesi öğrenci nasıl olsa beni tercih edecek diye düşünmemek lazım. Bir hafta önce kayıtlar vardı. Biz de stant açtık ve bir sürü öğrenci gelip, ben nereye gidebilirim diye soruyor, öğrencinin de böyle bir talebi var. İşte ben 1.sınıfa gireyim 4.sınıfta da mezun

olup gideyim demiyor artık. Nasıl İngilizce öğreneceğim, dışarı gidebilir miyim gibi sorular var. Üniversiteye de çok gelen var bu şekilde (B10).

Son dönemde herkesçe bilinen dünya üniversite sıralamalarına değinen ofis başkanı, birileri tarafından sıralanmanın verdiği rahatsızlığı ve zorunluluğu dile getirmiştir. Uluslararası ve küresel bir üniversite olmak için bu sıralamaları dikkate almak zorunda olan kurumlar, üst sıralara yerleşebilmek için çeşitli politikalar geliştirmektedir. Bu politikaların en önemlisi akademik gerekçeler bağlamında ele alınan uluslararası akademik standartlar, kalite ve kurumsal gelişimdir. Sıralamalarda üst düzey bir yeri kazanabilmek için, akademik gerekçelere önem verilmesi gerektiğini düşünen katılımcı, bunun uluslararasılaşma yoluyla başarılabilirliğini belirtmiştir. Çünkü, üniversite paydaşlarının talepleri günden güne değişmekte ve uluslararası boyut önemli bir unsur olarak ağırlık kazanmaktadır. Aynı şekilde koordinatör yardımcısı olan bir başka katılımcı, uluslararası etkileşime vurgu yapmıştır.

Bu küresel yapıda ister istemez siz de işin içindesiniz ve bilimin tamamı uluslararası bir etkileşime gereksinim duymakta. Bu ciddi bir boşluk doğuruyor, eğer uluslararası bir etkileşiminiz yoksa. Uluslararası katkılar yoksa, uluslararası etkileşiminiz yoksa, araştırma seviyeniz, eğitim seviyeniz kendinize göre oluyor. Bu iyidir kötüdür diye söylemiyorum ama Çin'de ne oluyor hiç haberiniz olmuyor, Afrika'da ne olmuş bilmiyorsunuz. Mesela bu üniversite bunun aşılması gerektiğini düşünen üniversitelerden bir tanesi. Yapısı gereği geniş bir yelpazeye sahip olan bu üniversitenin sadece Türkiye içerisinde bilim üretmesi pek verimli değil (B11).

Üniversitenin kendi dar alanında sıkışıp kalmaması, uluslararası etkileşim sağlayarak üretilen bilimin evrensel boyuta taşınması önemlidir. Uluslararası etkileşime kapalı olmak, araştırma, eğitim ve öğretim hizmetlerinin kısır bir döngü içine girmesine sebep olmaktadır. Bu kısır döngüden kurtulmanın yolu, uluslararası akademik standartları benimseyen, tüm dünyayla etkileşim içinde olan ve bu şekilde akademik ufkun genişlediği, kalitenin yükseldiği bir uluslararasılaşma sürecine girmek gerekmektedir. Akademik kalite ve standardın yükselmesi, kurumsal kapasitenin gelişmesi açısından olumlu etkileri olan uluslararasılaşma, kurumun tüm paydaşlarına katkıda bulunabilecek bir araç olarak düşünülebilir. Bu noktada önemli bir konuya dikkat çeken katılımcının ifadelerinden, uluslararasılaşmanın üniversiteler için bir amaç olmanın aksine akademik ve kurumsal kapasite gelişimini destekleyecek bir araç olarak görülmesi gerektiği anlaşılabilir.

3.2. Akademik stratejiler

Akademik stratejilerin alt boyutu olan eğitimsel etkinlikler bağlamında uluslararası işbirliği ve ortaklıklar değerlendirilmektedir. İşbirliği ve ortaklıkların kurulma süreçlerine ilişkin önemli noktalara dikkat çeken katılımcılar, üniversite sıralamaları, akreditasyon, tanıtım, kalite ve tanınırlık gibi ölçütlere değinmişlerdir. Birim sorumlusu olan bir katılımcı da uluslararasılaşmaya katkı sağlamak açısından kurumunun güçlü yönlerini tanıtarak, ortaklık kurma ve yabancı öğrenci çekme gibi girişimlere değinmiştir.

Tanıtım kısmında rankingler daha ön plana çıkıyor aslında ama akreditasyon önemli ve bizim vurguladığımız bir şey. Fakültelerimizin sahip oldukları akreditasyonları özellikle vurguluyoruz. Akreditasyonlar da sizin kalitenizi belgeleyen bir şey olduğu için önemli tabi. Ama kendi tecrübelerime dayanarak rankinglerin akreditasyondan bir adım daha önde olduğunu söyleyebilirim. Çünkü rankingler 17 yaşındaki çocukların bile takip ettiği çok önemli bir konu (B7).

Üniversiteyi tanıtım aşamasında dünya üniversite sıralamaları ve akreditasyonlar yoluyla karşı tarafa kurumun kalitesine ilişkin önemli mesajlar verilebilir. Sıralamaların tanınırlık kazanması sonucu, öğrencilerin kurumu öncelikli olarak sıralamaya göre değerlendirdiğini belirten katılımcı, akreditasyonu daha çok lisansüstü öğrencilerin ve ortakların önemseydiğini ifade etmektedir. Günümüz küresel dünyasında sıralamalar, akreditasyon ve bilimsel yayın performansları gibi değişkenler önemli göstergeler olarak değerlendirilmektedir. Bazı katılımcılar, bu tip değişkenlere pek önem vermediklerini belirtmelerine rağmen, mevcut durum dikkate alındığında, söz konusu göstergelerin iletişim kurma ya da karşı tarafın konumunu belirleme açısından kullanıldığını açıkça göstermektedir. Ofis yöneticilerinden biri, ortaklık süreçlerinde alan bazında değerlendirmeler yaptıklarını ancak ilk etapta sıralamaları dikkate aldıklarını belirtmiştir.

Biz kendimize benzer bir üniversiteyle işbirliği yapmaya çalışıyoruz. Rankinglere bakıyoruz ama ranking şart değil yani aslında en önemli şey, bottom-up ilişkiler, hoca bağlantıları. Çünkü bir ilişkide akademik bağlantı olması çok önemli. Çünkü sadece değişim ilişkisi olarak kalmıyor, araştırma ilişkisi oluyor, karşılıklı hocaların gidişi gelişi, ders vermeleri oluyor, beraber makale ya da araştırma yapmaları oluyor. Dolayısıyla bizde daha çok bottom-up ilişkiler, biz ona önem veriyoruz. İşte bu üniversite rankinglerde değil biz bununla anlaşma yapmayalım demiyoruz, eğer ciddi bir hoca ilişkisi varsa orada yine yapıyoruz anlaşmayı. Ama genel olarak ilk etapta rankingler'de kendimiz gibi olanlara bakarız (B6).

Ortaklık süreçlerinde öğretim üyelerinin rolüne büyük önem veren ofis yöneticisi, öğretim üyelerinin sürece aktif olarak katılımlarının, uzun vadeli dönütler sağladığını vurgulamaktadır. Öğretim üyelerinin karşı tarafa yönelik tutumlarının belirleyici olduğu ortaklık kurma süreçlerinde, sıralamalar ya da akreditasyon gibi değişkenler göz ardı edilebilmektedir. Ancak, katılımcının da ifade ettiği gibi üniversiteler kendilerine eş değer ortaklar bulmak için ilk adımda söz konusu değişkenleri ölçüt olarak kullanmaktadır. Süreç yaklaşımı çerçevesindeki uluslararasılaşmaya ilişkin üniversitelerin izlediği akademik stratejilerin son boyutu, uluslararası öğrenci, mezunlar ve öğretim üyeleri için yapılan sosyal etkinlikleri kapsamaktadır. Bu tür etkinlikler üniversitelere, kurum kültürü oluşturma, öğretim üyesi ve öğrencilerin aidiyetlerini pekiştirme, bütün öğrencilerin kaynaşmasını sağlama ve kültürlerarası farkındalığı artırma gibi olumlu katkılar sağlayabilir. Bu çerçevede katılımcı ifadelerine dayanarak değerlendirilen sosyal etkinlikler, oryantasyon programlarını, danışmanlık hizmetlerini ve öğrenci günleri gibi etkinlikleri kapsamaktadır.

Öğrencilerin geldikten sonraki memnuniyetleri bizim için çok çok önemli.

Ofis yöneticisi olan bir katılımcı, uluslararası öğrencilere yönelik yapılan etkinlikleri uyum ve adaptasyonu kolaylaştırma çerçevesinde değerlendirmiştir.

Gelen öğrenciler için her sene gerçekleştirdiğimiz bir oryantasyon programı var. Bunun dışında asistan öğrencilerimizi assign ediyoruz öğrencilere. Onlar her türlü yardımcı olmaya çalışıyorlar. Her yabancı öğrenci grubuna bir ya da iki öğrenci atıyoruz. Onların şehre adaptasyonları, emniyet, ikamet işlemleri gibi bürokratik işlemlerinde yardımcı oluyorlar (B5).

Katılımcı, gelen öğrencilerin şehre, üniversiteye ve kampüse adaptasyonlarını kolaylaştıracak etkinliklere değinmektedir. Oryantasyon programının ardından yabancı öğrenci gruplarına, birkaç yerli öğrenci görevlendirerek onların bürokratik süreçlerine yardımcı olmak, önemli bir etkinlik olarak değerlendirilebilir.

3.3. Kurumsal stratejiler

Uluslararasılaşma sürecinde üniversitelerin izledikleri akademik stratejilere ek olarak kurumun yönetim, personel, politika ve kültür gibi unsurlarına uluslararası bir boyut kazandırmak için geliştirilen stratejiler önem kazanmaktadır. Söz konusu stratejiler, süreç yaklaşımı çerçevesinde kurumsal stratejiler olarak değerlendirilmektedir. Kurumsal stratejiler, uluslararasılaşmayı destekleyici bir kurum kültürü çerçevesinde tüm paydaşların süreci içselleştirmesini sağlayacak biçimde kurgulandığında, uluslararasılaşma yolunda kuruma önemli avantajlar sağlayabilir. Bu bağlamda çalışmanın üçüncü alt amacı olan kurumsal stratejiler, katılımcı ifadeleri doğrultusunda; yönetim, personel, uluslararası ilişkiler ofisi, politika, teşvik, iletişim ve bütçe alt kategorilerinde değerlendirilmektedir.

Üst yönetim sahiplenip aktif rol aldığında, çok başarılı tablolar ortaya çıkıyor.

Kurumsal stratejilerin ilk alt kategorisi, üniversite yönetiminin uluslararasılaşma sürecine sağladığı desteğe ilişkin ifadeleri içermektedir. Bu kapsamda bir ofis yöneticisi, üst yönetimle olan karşılıklı ilişkilere değinmiştir.

Üst yönetim sahiplenip aktif rol aldığında, çok başarılı tablolar ortaya çıkıyor. Bizim üniversitemizde uluslararasılaşma çabaları üst yönetim tarafından sürekli desteklenir ve hatta rakamların daha da artırılması yönünde hedeflerimizin olduğu vurgulanıyor. Üst yönetimle ilişkilerimiz çok karşılıklı (B7).

Uluslararasılaşma sürecinde hedefler koyan üst yönetimin, bu hedeflere ulaşmak için yürütülen çabaları sürekli desteklemesi gerekmektedir. Bu noktada sürece ilişkin hedeflerin karşılıklı destek bağlamında gerçekleştirilmeye çalışılması, üst yönetimin uluslararasılaşmayı benimsediğini ve paydaşlarını teşvik ettiğini göstermektedir.

Hocalar bu konularda çok istekli, tabii bu istek düzeyi değişebiliyor.

Üniversite üst yönetimlerinin uluslararasılaşmaya ilişkin geliştirdiği vizyon, misyon, stratejilerin benimsenmesi ve pratiğe dönüşmesi büyük ölçüde paydaşların tutumlarına bağlıdır. Bu bağlamda, öğretim üyelerinin rolü büyük önem taşımaktadır. Yapılan görüşmelerde öğretim üyelerinin sürece ilişkin tutumlarına değinen katılımcılar, bazı önemli noktalara vurgu yapmaktadır. Bu kapsamda bir koordinatör yardımcısı, öğretim üyelerinin ağırlıklı olarak isteksiz davrandıklarına değinmiştir.

Bu konularda çok aktif olan hocalarımız da var fakat ilgilenmeyen de var. Hepsi bir arada. Ağırlıklı olarak uluslararası ilişkilerle yakından ilgilenen gruplarımız az diyebilirim. Dönemsel şeyler bunlar, mesela bir projesi oluyor o zaman faaliyetler artıyor. Uluslararası işlere yönelik heveslilik var diyebilirim, iş yoğunluğu da asıl engelleyenlerden bir tanesi de o. Hocaların ders yoğunlukları çok fazla, bu da isteksizlik getiriyor tabii bu işlere (B11).

Uluslararasılaşma sürecinde ortaklık kurma, işbirliği yapma ve ortak projeler geliştirme gibi etkinlikler, her ne kadar uluslararası ofisin idari anlamda desteği olsa da, etkinliğin içinde olan öğretim üyelerinin de özel zaman ve çaba harcamalarını gerektirmektedir.

Uluslararası alanda çalışma yapanlara yönelik ödül ve teşvik gibi şeyler her zaman konuşuluyor aslında.

Kurumsal stratejiler çerçevesinde ödül ve teşvik politikaları önemli bir boyuttur. Uluslararası alanda aktif rol alan paydaşların ödül ve teşviklerden yararlanması, kurumun uluslararasılaşmasına büyük oranda katkı sağlayabilir. Katılımcılar, ödül ve teşvik çerçevesinde kurumlarının geliştirdiği stratejilere farklı açılardan değinmiştir. Koordinatör yardımcısı olan bir

katılımcı, kurumunun uluslararası etkinliklere katılımı desteklediğini, nitelikli uluslararası yayınlara yönelik ciddi katkılar sağladığını belirtmiştir.

Bizde, yurt dışına çıkacak ve sunum yapacaksanız üniversite, masrafları olabildiğince karşılıyor. Bizdeki teşvik mekanizmalarında mesela bir çalıştay düzenleyecekseniz burada bizim bilimsel araştırmalar programımız gerekli desteği sağlayabiliyor. Diyelim on bin lira veriyor ve bunu kullan hocam diyor. Ya da makale bastığınızda karşılık olarak yurt dışına gidebilirsiniz. Bir projede yer almak istiyorsunuz mesela, onun için de yurt dışına gitmeniz gerekiyor, üniversite gerekli desteği sağlıyor. BAP'ın içerisindeki mekanizmalar bu şekilde. Mesela nitelikli bir makale yayınladınız güvenilir bir dergide, bunu yayınladığımızda size bir fon ayrılıyor. Bu parayı siz ister yurt dışı için kullanın ya da kendi araştırmalarınız için kullanın. Mesela bir anket düzenleyeceksiniz ya da kimyasala ihtiyaç duyuyorsunuz, o parayı size veriyorlar buyurun kullanın diye (B11).

Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) birimlerinin sağladığı desteklerin yanı sıra kurumun nitelikli uluslararası yayın yapan akademik personel için oluşturduğu fon, teşvik ve ödül için önemli bir stratejidir. Bu fonun kullanım sorumluluğunun akademik personele ait olması, uluslararası etkinliklere yönelik motive edici bir unsur olarak değerlendirilebilir.

3.4. Türk yükseköğretiminde uluslararasılaşma

Çalışmanın altıncı alt problemi doğrultusunda Türk yükseköğretiminde uluslararasılaşma durumuna ilişkin katılımcıların genel değerlendirmeleri ele alınmaktadır. Söz konusu değerlendirmelerde son dönemde Türk yükseköğretiminde uluslararasılaşmaya ilişkin farkındalığın artmakta olduğu ancak niceliğe olan ilginin bazı sorunları beraberinde getirdiği fikri ön plana çıkmaktadır.

Son üç, dört senedir uluslararasılaşma alanında bir uyanma var.

Yükseköğretimde uluslararasılaşma durumunu değerlendiren bir koordinatör yardımcısı, uluslararası alandaki etkileşimin sağladığı faydalara değinmiştir.

Avrupa Birliği ile olan etkileşim çok faydalı oldu. Arkasından bizim geliştirdiğimiz Mevlana programı, bunlar etkili oldular. Ülke olarak biraz geç başladık biz. Uluslararasılaşma demek sadece bir akademisyenin yurt dışına kısa süreli gidip gelmesi değil. Oradan öğrencilerin, araştırmacıların gelmesi lazım. Ortak projelerde buluşmak gerekiyor. Türkiye bunu biraz geç fark etti. Bizim gibi bir ülkenin dünya ülkeleri arasında yer alması lazım hem eğitim kalitesi olarak hem ekonomik getiri olarak (B11).

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan etkileşimi ve bu etkileşime ülke olarak verilen olumlu dönütler sonucu, Türk yükseköğretiminde bir farkındalığın oluştuğu söylenebilir. Katılımcı, söz konusu farkındalığın geç de olsa artmakta olduğunu ve sürecin tüm boyutları kapsayacak şekilde ilerlemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Nitelikli eğitimiyle Türkiye'nin gelişmiş dünya ülkeleri arasında olması gerektiğini belirten katılımcı, gelişmiş ülkelerin uluslararasılaşmadan sağladıkları kazanımların Türkiye için de ulaşılabilir olduğunu belirtmektedir. Diğer yandan Türk yükseköğretiminde genel durumuna ilişkin yorum yapan katılımcı, süreci kısaca şöyle özetlemiştir:

Türkiye'de son dört beş senedir gördüğüm bu bürokratik işlemler kolaylaştırılıyor. Hem YÖK'ün bir uluslararasılaşma stratejisi var, yabancı öğretim üyesinin çalışması kolaylaştırıldı. Ücret yetersiz olabilir ama o ülkenin

koşullarından kaynaklanan bir şey. Ücret meselesi bir handikap olabilir ama gördüğüm üniversitelerle YÖK'ün ve hükümetin uluslararasılaşmayı işbirliği içinde yürütmeye yönelik bir ortam var. Son üç dört senedir özellikle bir uyanma var. Tabii belli bölgesel şeylerde var. Yani Balkanlar için, Ortadoğu'daki karışıklığın Türkiye'yi cazip kılması. Eğitim için buraya gelen bir sürü Suriyeli öğrenci var, Lübnan'dan gelen var. Etraf içinde Türkiye cazip hale gelmiştir. Malezya'dan, Endonezya'dan çok gelmek isteyen var. Buradan da oraya gitmek isteyen var. Uluslararasılaşma aslında insanların hayatlarında da çok ufuk açan bir şey. Bence hükümetin, hem YÖK'ün hem de üniversitelerin bir şeyler yapması Türkiye için çok önemli gelişme getirecektir (B10).

Hükümet, Yükseköğretim Kurulu ve üniversiteler düzeyinde uluslararasılaşmayı destekleyici politikaların izlenmeye başladığını belirten katılımcı, bu durumu bir “uyanma” olarak betimlemektedir. Bunun yanı sıra bazı ülke ve bölgelerde yaşanan gelişmelerin Türkiye'nin cazibesini artırdığı, bu yüzden uluslararasılaşmanın daha rasyonel politikalarla pekiştirilmesinin sürece büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sahnedeki söylenen şey, yabancı öğrenci sayımızı şundan şuna çıkartacağız.

Aynı konuda bir ofis yöneticisi, Türk yükseköğretiminde uluslararasılaşmaya ilişkin geliştirilen stratejilerin tek boyutlu olduğunu ve vizyonun tepe yönetimden başlayarak değişmesi gerektiğini belirtmiştir.

Türkiye'de tepeden vizyonun değişmesi gerekiyor bence. Yol haritamız sadece öğrenci alımına yönelik olmamalı ve şunlar, şunlar da yapılmalı. İçimize dönüp bakalım yeterince hazır mıyız biz bunları yapmak için, bu adımları atmak için. Araştırmada ne yapıyoruz, eğitimde ne yapıyoruz deyip bunlara bakılması gerekiyor. Bir önceki YÖK başkanının hazırladığı bir rapor vardı. Raporla uluslararasılaşmaya ilişkin genel olarak hep sayılardan bahsedilmişti. Keza daha önceki YÖK başkanının bulunduğu bir toplantıya katıldığımda yine sahnede tek söylenen şey, yabancı öğrenci sayımızı şundan şuna çıkartacağız. Yukarıdan verilen mesaj bu olursa, herkes buna bakıyor ama mesaj daha farklı olursa daha vizyoner olursa da başka (B9).

Yönetim süreçlerinde tepe yönetimde belirlenen stratejiler, orta yönetimin koordinasyonu ile operasyonel kademede pratiğe dönüşmektedir. Katılımcının vurguladığı nokta, tepe yönetimde belirlenen vizyonun orta ve operasyonel kademenin pratiklerini yönlendirmesine ilişkindir. Tepe yönetimde uluslararasılaşmayı sayı üzerinden değerlendiren bir vizyon ya da strateji belirlendiğinde, orta ve operasyonel kademenin sayılara odaklanması olağan bir durumdur. Bu durumu aşmak için öncelikle üst düzeyde ciddi, rasyonel politikaların üretilmesi gerekmektedir. Sonuç olarak, katılımcının ifadesiyle “İnsan memnun olduğu yere gider ve orada uzun süre kalır.”

4. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Dünya çapında ülkeler arası sosyal, ekonomik, politik ve kültürel alanlarda ilişkilerin yoğunlaşması ve serbest piyasa ilkeleri temel alınarak karşılıklı bağımlılıkların günden güne artması küreselleşme olgusuna dayanmaktadır. Söz konusu olgu, yükseköğretim sistemlerinde üniversitelerin uluslararasılaşma eğilimlerini güçlendirmektedir (Burnett & Huisman, 2010). Bu yüzden uluslararasılaşma gerekçelerinin temelinde küreselleşme olgusundan kaynaklanan baskıların olduğu söylenebilir. Çalışma kapsamında elde edilen veriler dikkate alındığında, üniversitelerin uluslararasılaşma gerekçeleri şu şekilde sıralanabilir:

- a) Kültürler arası farkındalığı geliştirmek,

- b) Çok kültürlülük,
- c) Uluslararası bir ortam sağlamak,
- d) Küresel boyutta yetkin bireyler yetiştirmek,
- e) Uluslararası akademik işbirlikleri kurmak,
- f) Eğitim ve araştırma alanlarına uluslararası boyut kazandırmak,
- g) Kaliteyi yükseltmek,
- h) Öğretim üyesi ve öğrenci hareketliliği sağlamak,
- i) Uluslararası akademik standartları yakalamak,
- j) Uluslararası sıralamalarda üst grupta yer almak.

Bu araştırma sonuçlarına benzer bulgulara ulaşan çalışmalarda akademik kaliteyi yükseltme, öğrencileri küresel dünya vatandaşı olarak yetiştirme ve kültürlerarası farkındalığı artırma gibi gerekçelerin ön planda olduğu görülmektedir (Kim, 2010; Shaydorova, 2014; Grasset; 2013; Jang, 2009; Tarrant, Rubin & Stoner, 2014). Ancak bireylerin öncelikle kendi kültürlerini sağlıklı bir şekilde öğrenmeleri, tanımaları ve saygı duymaları gerekmektedir. Nitekim küreselleşme olgusu ile gündeme gelen “Dünya Vatandaşlığı” kavramı, kişinin kendi kültürünü tanıması ve yaşaması sürecini olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü söz konusu kavramın içeriğinde kişilerin kendi kültürlerinden uzaklaşarak, dünyada var olan egemen kültürün bir parçası olmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Bu durum Knight’ın (2004) uluslararasılaşma sürecinin kültürel erozyonu getirebileceği yönündeki savını destekler niteliktedir. Uluslararasılaşma sürecinde kişinin kendi kültürünü ihmal etmek yerine öncelikle kendi kültürünü sağlıklı bir şekilde sunmak daha sonra yabancı kültürlerle ilişkin farkındalığını artırmak temel amaç olmalıdır. Bu şekilde öğrencilerin öncelikle kendi ülkelerinin vatandaşı, daha sonra ise dünya vatandaşı olmaları sağlanabilir. Alan yazındaki çalışmalardan elde edilen bulgular doğrultusunda, uluslararasılaşma gerekçelerinin sosyo kültürel, akademik, ekonomik ve politik amaçlara dayandığı söylenebilir. Söz konusu amaçlar, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine ve uluslararasılaşmaya verdikleri öneme göre farklılıklar gösterebilmektedir. Bu çalışmada Türk yükseköğretim sisteminde uluslararasılaşma sürecini göreceli olarak daha başarılı yürüten üniversitelerin, uluslararasılaşmaya ilişkin gerekçelerinin sosyo kültürel ve akademik amaçlara dayandığı bulgulanmıştır. Diğer yandan politik ve ekonomik gerekçelere ilişkin ihmalin eğitimsel alt yapı kalitesi, markalaşma, tanıtım ve pazarlama gibi alanlardaki eksikliklerden kaynaklandığı söylenebilir.

Çalışmanın ikinci alt problemde üniversitelerin uluslararasılaşma sürecinde izledikleri akademik stratejiler ele alınmaktadır. Süreç yaklaşımı modelinde akademik stratejiler; araştırma, eğitimsel, teknik destek ve sosyal etkinlikler olmak üzere dört kategoride irdelenmektedir. Bu bağlamda çalışma kapsamındaki veriler kategorilere ayrıldığında eğitimsel ve sosyal etkinliklere yönelik stratejilere sıkça değinildiği, araştırma ve teknik destek kategorisindeki stratejilere ise pek vurgu yapılmadığı gözlenmiştir. Bir önceki bulguya paralel olarak, uluslararasılaşma gerekçelerini sosyo kültürel ve akademik temele dayandıran üniversitelerin, akademik strateji olarak eğitimsel ve sosyal etkinliklere ağırlık vermesi düşünüldüğünde izlenen stratejiler ile gerekçeler arasında bir ilişki olduğu söylenebilir.

Yükseköğretim kurumlarının uluslararası ortaklarla eğitimsel alanda işbirliği yaparak, eğitim ve öğretim hizmetlerine uluslararası ve kültürlerarası bir boyut kazandırmayı amaçladıkları eğitimsel etkinlikler; müfredat, yabancı dil, diploma programları, yurt dışı eğitim, staj, öğretim üyesi ve öğrenci değişimi, diploma denklik, yaz kursları ve kültürlerarası eğitim gibi konuları içermektedir. Bu çalışma kapsamında akademik strateji olarak müfredat, yabancı dil, uluslararası ortaklıklar ve değişim konularına vurgu yapılmıştır. Uluslararasılaşma sürecinde yükseköğretim kurumları öğretim yöntem ve programlarını çok kültürlü öğrenci gruplarının ilgi ve isteklerine göre adapte etmek zorundadır (OECD, 2010). Bu zorunluluğun bir sonucu olarak müfredat düzenleme çalışmaları, alan yazındaki çoğu araştırmaya konu olmuştur (Leask, 2013;

Soria & Troisi, 2014; Agnew, 2013; Stroud, 2010). Bu çalışmalarda, çeşitli disiplinlerde yürütülen öğretim programı geliştirme girişimlerine değinilmiş ve sürecin farklı bakış açılarından kaynaklanan çeşitli zorlukları içerdiğini ancak başarılı bir şekilde yürütüldüğü takdirde uluslararası müfredatın önemli avantajları olduğuna vurgu yapılmıştır.

Öğretim programı düzenleme girişimlerine ek olarak yabancı dilde öğretim yapmak akademik stratejilerin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Çalışma grubundaki üniversitelerin büyük çoğunluğu yabancı dilde öğretim yaparken bazıları yüzde 30 düzeyinde dersleri yabancı dilde yürütmektedir. Yabancı dilde öğretimin uluslararasılaşma sürecinde çok büyük avantaj sağladığını belirten katılımcılar, diğer üniversitelerdeki gibi iletişim için ek bir çaba sarf etmek zorunda olmadıklarını vurgulamışlardır. Ancak bu noktada yabancı dilde öğretim sunmanın uluslararasılaşma sürecinde sadece bir araç olduğu ve uluslararasılaşma anlamına gelmediği gözden kaçırılmamalıdır (de Wit, 2011). Bazı katılımcıların yabancı dilde öğretime yaptıkları atıflar, başarılı bir uluslararasılaşma süreci için yabancı dili amaçlaştırma girişimi olarak değerlendirilebilir. Bu tür bir amaçlaştırma girişimi yerine, gelen öğrencilerin eğitim aldıkları ülkenin dilini ve kültürünü asgari düzeyde kazanmalarını sağlamanın uluslararasılaşma sürecinin amaçlarına daha uygun olduğu söylenebilir.

Akademik stratejilerin en çok vurgulanan boyutu uluslararası değişim ve işbirliği anlaşmalarına ilişkindir. Bu kapsamda üniversitelerin uluslararasılaşma sürecinde değişim ve işbirliği anlaşmalarına çok büyük anlam yükledikleri bulgulanmıştır. Uluslararasılaşmayı değişim ve işbirliğine indirgemek tam zamanlı ya da derece öğrencilerini ihmal anlamına gelebilir. Ancak yine diğer bulgulara paralel olarak, bu durumun sosyo kültürel ve akademik gerekçelerden kaynaklandığı söylenebilir. Çünkü tam zamanlı öğrencilere yönelik politikaları, uluslararasılaşma sürecini daha çok ekonomik gerekçelere dayandıran üniversitelerin geliştirdiği düşünülebilir. Uluslararası değişim ve işbirliği anlaşma süreçlerinde öncelikli olarak uluslararası üniversite sıralamaları dikkate alındığı saptanmıştır. Bu sıralamaları gösterge olarak değerlendiren üniversiteler, değişim ve işbirliği anlaşma süreçlerinde sıralamalara büyük önem vermektedir.

Üniversitelerin izlediği akademik stratejilerin son kategorisi, uluslararası öğrenci, öğretim üyeleri ve mezunlar için yapılan sosyal etkinlikler kapsamında değerlendirilmektedir. Bu tür etkinlikler üniversitelere; kurum kültürü oluşturma, öğretim üyesi ve öğrencilerin aidiyetlerini pekiştirme, bütün öğrencilerin kaynaşmasını sağlama ve kültürlerarası farkındalığı artırma gibi olumlu katkılar sağlayabilir. Bu çerçevede strateji belgeleri ve katılımcı ifadelerine göre üniversitelerin sağladığı sosyal etkinlikler; oryantasyon programları, danışmanlık hizmetleri ve kampüs içi sosyal etkinlikler olarak bulgulanmıştır. Oryantasyon programları, yabancı öğrencilerin farklı bir ortama adapte olmaları sürecinde büyük önem taşımaktadır. Çalışma kapsamındaki bazı üniversitelerin bu programlara katılımı notlandırması önemli bir strateji olarak değerlendirilebilir. Uluslararası öğretim üyesi ve öğrencilerin farklı bir kültür ve eğitim sistemine uyum ve adaptasyon süreçleri gibi konular, uluslararasılaşma alan yazınında sıkça çalışılmaktadır. Yusoff (2012), çalışmasında uluslararası öğrencilere sunulan sosyal desteğin adaptasyon sürecini kolaylaştırdığına ilişkin bulgular elde etmiştir. Bu çalışma kapsamında strateji belgelerinde ve bazı katılımcıların ifadelerinde değinilen “Buddy” sistemi önemli bir sosyal destek projesi olarak değerlendirilebilir. Campbell (2011) yerli öğrencilerin yabancı öğrencilere arkadaşlık ettiği “Buddy” projesine ilişkin çalışmasında, yabancı öğrencilerin geçiş sürecinde karşılaşma ihtimali olan zorlukları daha rahat aştıklarını saptamıştır.

Çalışmanın üçüncü alt probleminde uluslararasılaşma sürecinde kurumların izledikleri kurumsal stratejilere ilişkin bulgular değerlendirilmektedir. Süreç yaklaşımı çerçevesinde kurumsal stratejiler; yönetim desteği, personel desteği, uluslararası ilişkiler ofisi, politika, teşvik, iletişim ve bütçe olmak üzere yedi alt kategoride incelenmektedir. Misyon ve strateji belgelerinde uluslararasılaşma hedefini vurgulayan yükseköğretim kurumları, bu amacı

gerçekleştirmek için güçlü yapılar kurgulamak zorundadır (Childress, 2009). Kurumsal stratejiler, tüm paydaşların süreci benimsemesi ve süreci destekleyici bir kurum kültürünün oluşması için izlenen stratejik girişimlerdir. Bu çerçevede üst yönetim, süreci destekleyici bir kurum kültürü oluşmasında temel bir aktör olarak değerlendirilebilir. Nitekim katılımcı ifadelerinde, üniversitelerde üst yönetimlerin süreci önemseydiği, desteklediği ve sürece katıldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Uluslararasılaşma sürecine üst yönetim desteğinin yanı sıra, süreci daha aktif ve etkili hale getirmek için akademik personelin desteği de önemli bir kurumsal strateji olarak değerlendirilmektedir. Çünkü üst yönetim ve akademik personel sürecin başarıyla yürütülmesinde kritik konumdadır (Burriss, 2006). Bu çalışma kapsamında akademik personel desteğinin bazı üniversitelerde kendiliğinden oluştuğu, bazılarında ise durum ve bağlama göre değiştiği bulgusuna ulaşılmıştır. Akademik personelin sürece destek olduğunu belirten katılımcılar, söz konusu personelin büyük çoğunluğunun yurt dışında eğitim görmelerini ve uluslararası hareketlilik deneyimi kazanmalarını önemli bir avantaj olarak değerlendirmektedir. Bu bulguya paralel olarak Doyle (2013) çalışmasında yurt dışında eğitim gören ya da akademik nedenlerle uluslararası etkinliklere katılan öğretim üyelerinin, bu tür deneyimler yaşamamış olan öğretim üyelerine göre sürece ilişkin daha olumlu algılara sahip olduğunu bulgulamıştır. Diğer yandan bazı katılımcılar, akademik personelin motivasyonu ile uluslararasılaşma sürecinin gerekçeleri arasındaki uyumun, personelin destek düzeyini etkilediğini vurgulamışlardır. Kurumsal uluslararasılaşma sürecine ilişkin öğretim üyelerinin tutumunu inceleyen Friesen (2012), kişisel amaçlar ile kurumsal uluslararasılaşma sürecinin gerekçeleri arasındaki uyum düzeyinin önemli olduğunu saptamıştır. Aynı şekilde Stohl (2007), uluslararasılaşma sürecinde akademik personelin entelektüel anlamda önemli kazanımlar elde edeceği konusunda ikna edilmesi durumunda, personelin sürece desteğinin ve katılımının arttığı yönünde bulgulara ulaşmıştır. Genel olarak ele alındığında öğretim üyelerinin uluslararasılaşma sürecindeki tutumlarına ilişkin alan yazındaki çalışma bulgularının, bu çalışmanın bulgularıyla örtüştüğü söylenebilir.

Çalışmanın son alt probleminde, Türk yükseköğretiminin uluslararasılaşma açısından ne durumda olduğuna ilişkin değerlendirmeler ele alınmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, Türk yükseköğretiminin uyanış sürecinde olduğu, Avrupa Birliği ile olan etkileşimlerin fayda sağladığı ve Türkiye'nin cazibe merkezi olabileceğine ilişkin ifadeler kullanılmıştır. Diğer yandan niceliğe yapılan vurgunun, niteliği göz ardı etmeye neden olduğu ve dolayısıyla uluslararasılaşmanın gelen öğrenci sayısına indirgenmesine değinilmiştir. Türkiye yükseköğretiminde uluslararasılaşmaya ilişkin geliştirilen dokümanlar genel olarak incelendiğinde en az gelişmiş ülkelerden gelen yabancılara burs verme, yurt dışı eğitim işbirliklerini artırma ve dünya uluslararası öğrenci pazar payını yüzde 1.5'a çıkarma hedeflerinin sırasıyla politik, akademik ve ekonomik gerekçelerle ilişkili olduğu söylenebilir. Bu bulgu, Makedonya, Bosna-Hersek ve Kosova ile Türkiye arasındaki yükseköğretimde bölgesel uluslararasılaşma durumunu irdeleyen Köksal'ın (2014) çalışma bulgularıyla örtüşmektedir. Bunun yanı sıra katılımcıların da değindiği gibi uluslararasılaşma sürecinde amacın nicelikten çok, niteliğe odaklanmak olması gerektiği söylenebilir. Nitekim Türkiye'deki üniversitelerin öğrencilerini tatmin etme düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan Türkiye Üniversite Memnuniyet Araştırması'nda üniversitelerin öğrencilere ve beklentilerine ulaşamadığı, üniversitelerde öğrencinin kariyerine, gelişimine, akademik ve sosyal sıkıntılarını gidermeye yönelik destek sistemleri ve kültürünün bulunmadığına dair bulgulara ulaşılmıştır (Karadağ ve Yücel, 2016). Söz konusu bulgular, uluslararası öğrencilerin beklentilerinin karşılanma düzeylerine ilişkin de önemli ipuçları sunmaktadır. Diğer yandan uluslararasılaşma olgusunun son dönemde kazandığı tanınırlığın, hiçbir bilimsel dayanağı olmayan günlük politikalara kurban edilmemesi gerektiği düşünülmektedir. Eğer söz konusu olgu yükseköğretim sistemi için bir fırsatsa, bu fırsat veriye dayalı, sistematik ve rasyonel politikalarla

değerlendirilmeli, uluslararasılaşmanın avantaj ve dezavantajları bütüncül bir perspektifle ele alınarak Türkiye yükseköğretim sistemine özgü politikalar geliştirilmelidir.

Çalışmadan elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

1. Uluslararasılaşmanın sağladığı beşeri sermayeye katkı, ekonomik gelir ve politik kazanımlar düşünüldüğünde, üniversitelerde ekonomik ve politik gerekçelere ilişkin üst yönetimler ve politika yapıcılarda farkındalığın gelişmesi için bilgilendirici etkinlikler düzenlenebilir. Bu tür etkinliklerde uluslararasılaşma sürecinin avantaj ve dezavantajlarının bütüncül bir perspektifle irdelenerek sunulması önerilebilir.

2. Uluslararasılaşma sürecinin tüm paydaşlar tarafından benimsenmesi ve adanmışlığın oluşması için üniversitelerin uluslararasılaşmaya ilişkin özel strateji belgesi düzenlemeleri önerilebilir.

3. Araştırma ve teknik destek boyutlarında da farkındalığı artırmak için alanında lider üniversitelerle teknik destek ve araştırma işbirlikleri kurmak için mevzuat alanında çeşitli iyileştirmeler yapılabilir. Söz konusu mevzuat iyileştirmelerinde ulusal önceliklerden taviz vermeden rasyonel adımların izlenmesi önerilebilir.

4. Uluslararasılaşma sürecinin başarısı için ödül ve teşvik mekanizmaları önemlidir. Bu yüzden sürece tüm paydaşların katılması için öğrencilere barınma ya da sosyal imkânlarda, öğretim üyelerine ücret ya da yükselme ölçütlerinde çeşitli ödül ve teşviklerin geliştirilmesi önerilebilir. Ancak söz konusu teşvikler, şeffaflık, hesap verebilirlik ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmeli ve çıktılar izlenmelidir.

5. Üniversiteler için sürece yönelik hesap verebilirlik ilkesi çerçevesinde özel bir bütçenin ayrılması, kurumların uluslararasılaşma isteğini güçlendirebilir.

6. Uluslararasılaşma alanında politika ve hedef belirleme süreçlerine üniversitelerin uluslararası ofislerinde çalışan uzmanların katılması faydalı olabilir. Bu uzmanların politika ve hedeflere ilişkin görüşleri, karar alma süreçlerine önemli katkılar sağlayabilir.

7. Uluslararasılaşma sürecinde nitelik ve nicelik arasındaki pozitif ilişki düşünüldüğünde, üniversitelerin kalitelerinin yükselmesiyle yabancı öğrenci sayılarının artması beklenen bir durumdur. Bu yüzden yabancı öğrenci sayılarını artırmak için çeşitli uygulamalardan ödün vermek yerine, kalite odaklı bir yapı kurarak tercih edilme oranını artırmanın yükseköğretim için daha tutarlı, kalıcı, bütüncül ve sürdürülebilir bir strateji olduğu söylenebilir.

5. KAYNAKLAR

Agnew, M. (2013). *Creating curricular fluency across educational systems emphasizing global learning and the common core standards*. Teacher Education Council of State Colleges and Universities, Washington.

Backman, E. L. (1984). *Approaches to international education*. New York: Macmillan.

Başbakanlık. (2015). 64. Hükümet Programı. Erişim: http://www.basbakanlik.gov.tr/docs/KurumsalHaberler/64.hukumet_programi.pdf

Burnett, S. A., & Huisman, J. (2010). Universities' responses to globalization: The influence of organizational culture. *Journal of Studies in International Education*, 14 (2), 117-142.

Burriss, A. P. (2006). *Institutional effectiveness in internationalization: A case study of internationalization at three higher education institutions*. Doctoral dissertation, George Washington University.

Campbell, N. (2011). Promoting intercultural contact on campus: A Project to connect and engage international and host students. *Journal of Studies in International Education*, 16 (3), 205-227

Childress, L. (2009). Internationalization plans for higher education institutions. *Journal of Studies in International Education*, 13 (3), 289-309.

- Creswell, J. W. (2002). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. Second edition. SAGE Publications, International Educational and Professional Publisher. Thousand Oaks London, New Delhi.
- Çetinsaya, G. (2014). *Büyüme, kalite, uluslararasılaşma: Türkiye yükseköğretimi için bir yol haritası*. Yayın No: 2014/2. Yükseköğretim Kurulu, Ankara.
- DEİK: Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu. (2012). *Uluslararası yükseköğretim ve Türkiye'nin konumu*. Eğitim Ekonomisi İş Konseyi Raporu, İstanbul.
- De Wit, H. (2011). Europe: Misconceptions about internationalisation. *University World News*, 10, 15-18.
- De Wit, H. (2002). *Internationalization of higher education in the United States of America and Europe: A historical, comparative, and conceptual analysis*. Westport, Connecticut: Greenwood.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (1994). Introduction: Entering the field of qualitative research. In Denzin N.K. & Lincoln, Y.S. (eds.). *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Doyle, K. (2013). *Faculty internationalization: Experiences, attitudes, and involvement of faculty at public universities in South Dakota*. University of South Dakota.
- Erdoğan, A. (2013). *Türk yükseköğretiminin yeniden yapılanma çalışmaları: Küresel eğilimler ve uluslararasılaşma çerçevesinde değerlendirmeler*. Stratejik Düşünce Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books.
- Grasset, C. (2013). *Internationalization rationales, obstacles and drivers: A multiple case study of Spanish higher education institutions*. Dissertation. Educational Policy and Administration, University of Minnesota.
- Friesen, R. (2012). Faculty member engagement in Canadian university internationalization: A consideration of understanding, motivations and rationales. *Journal of Studies in International Education*, 17 (3), 209-227.
- Jang, J. Y. (2009). *Analysis of the relationship between internationalization and the quality of higher education*. Dissertation, University of Minnesota, Minneapolis, MN.
- KAM: Kalkınma Araştırmaları Merkezi. (2014). *Yükseköğretimin uluslararasılaşması çerçevesinde Türk üniversitelerinin uluslararası öğrenciler için çekim merkezi haline getirilmesi*. Araştırma Projesi Raporu. Kalkınma Bakanlığı.
- Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018*. Ankara.
- Karadağ, E., & Yücel, C. (2016). *Türkiye üniversite memnuniyet araştırması*. <http://www.enginkaradag.net adresinden erişilmiştir>.
- Kırmızıdağ, N., Gür, S.B., Kurt, T. ve Boz, N. (2012). *Yükseköğretimde sınır-ötesi ortaklık tecrübeleri*. Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, İnceleme-Araştırma dizisi, No: 11.
- Kim, Y. E. (2010). *Internationalization of Korean higher education*. Dissertation. University of Illinois at Urbana-Champaign. UMI Number: 3425397.
- Knight, J. (1993). Internationalization: Management strategies and issues. *International Education Magazine*, (9), 6-22.
- Knight, J. (1994). *Internationalization: Elements and checkpoints*. Canadian Bureau for International Education. Ottawa, Canada. Research Monograph, No: 7.
- Knight, J. (2004). Internationalization remodeled: Definition, approaches, and rationales. *Journal of Studies in International Education*, (8), 15-31.
- Knight, J. (2006). Internationalization: Concepts, complexities and challenges. In J. Forest & P. Altbach (Eds.), *International handbook of higher education (207-228)*. Dordrecht, Netherlands: Springer Academic Publishers.

- Knight, J., & de Wit, H. (1995). Strategies for internationalisation of higher education: Historical and conceptual perspectives. In de Wit, H. (ed.) *Strategies for internationalisation of higher education: A comparative study of Australia, Canada, Europe and the United States of America*. Amsterdam.
- Köksal, S. (2014). *Regional internationalization of Turkish higher education: Turkey's higher education policies towards Kosovo, Macedonia and Bosnia and Herzegovina*. Dissertation. The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, Ankara.
- Leask, B. (2013). Internationalizing the curriculum in the disciplines: Imagining new possibilities. *Journal of Studies in International Education*, 17 (2), 103-118.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills: Sage.
- Maxwell, J. A. (2005). *Qualitative research design: An interactive approach*. (2nd Ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation* (2nd ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Thousand Oaks, California, Sage.
- OECD. (2010). *International mobility in higher education*. OECD Innovation Policy Platform. Retrieved from <http://www.oecd.org/innovation/policyplatform/48137663.pdf>
- Patton, M. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Soria, K. M., & Troisi, J. (2014). Internationalization at home alternatives to study abroad: Implications for students' development of global, international, and intercultural competencies. *Journal of Studies in International Education*, 18 (3), 231-280.
- Shaydorova, G. (2014). *Rationales for the internationalization of higher education: The case of Russia*. Master Thesis, University of Tampere, School of Management, Tampere, Finland.
- Stohl, M. (2007). We have met the enemy and he is us: The role of the faculty in the internationalization of higher education in the coming decade. *Journal of Studies in International Education*, 11 (3-4), 359-372.
- Stroud, A. H. (2010). Who plans (not) to study abroad? An examination of US student intent. *Journal of Studies in International Education*, 14 (5), 491-507.
- Tarrant, M. A., Rubin, D. L., & Stoner, L. (2014). The added value of study abroad fostering a global citizenry. *Journal of Studies in International Education*, 18 (2), 141-161.
- Times Higher Education. (2015). *BRICS and Emerging economies 2015*. Retrieved from <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2015/brics-andemerging-economies#!page/0/length/25>
- Yin, R. K. (2003). *Applications of case study research* (2nd ed.). Sage, Thousand Oaks, CA.
- Yin, R. K. (1994). *Case study research: Design and methods* (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Yusoff, Y. M. (2012). Self-efficacy, perceived social support and psychological adjustment in international undergraduate students in a public higher education institution in Malaysia. *Journal of Studies in International Education*, 16 (4), 353-371.

Extended Abstract

Multi dimensional effects of globalization in the world have appeared as internationalization process in higher education systems. It is hard to find a common definition about globalization because of different views and different perspectives in the literature. So this is the case for the concept of internationalization, too. Because there are different theoretical conceptualizations in the literature, it is getting really hard to find a common definition. On the other hand, it is not necessary to find a common definition. Anyway there have been developed some approaches to define and evaluate internationalization dimension of higher education systems.

The purpose of this study is to explicate internationalization strategies in Turkish higher education within the process approach framework. Process approach was developed by Knight and it is about the process of integrating an international, intercultural or global dimension into the purpose, functions or delivery of post-secondary education. There are some strategies to integrate international, intercultural or global dimensions to higher education systems. In this approach those strategies are divided into two groups as academic and institutional ones. Academic strategies are about research, education, technical support and educational cooperation with other higher education systems. Institutional strategies are about the support of senior management, faculty support, international offices, political support, reward and incentive mechanisms, communication and planning. Thus internationalization strategies were studied according to that categorization.

This study is a qualitative case study. The study group was consisted of eight universities which were listed in 100 in the Times Higher Education (2015) ranking database. Documents such as mission, vision and strategic plans of those eight universities were analyzed to explicate the international strategies. Some interviews with the directors of (OIR) were also made. Eleven participants, directors of the offices, were purposively selected to participate in semi structured interviews. Document analysis method was used to analyze the documents about internationalization process and data drawn from interviews were evaluated with content analysis technique.

In this study, the first finding showed that socio cultural and academic rationales are major motivations for those eight universities relatively at a better internationalization level. That means socio cultural and academic rationales are major motivations for universities to internationalize. Socio cultural rationales are about cultural awareness, global citizenship, national identity and social development. And academic rationales are R-D studies, institutional structure, quality and international academic standards. Participants of this study rarely stated economic and political rationales. Because universities give more importance socio cultural and academic rationales, they use educational and social activities in the process of internationalization. That means there is a relation between rationales and activities as in the literature. In the literature, there are several studies which found important results in relation with internationalization rationales and educational and social activities.

Another finding of this study is about strategies used by universities in the process. First dimension of strategies is academic ones. In academic strategies dimension, curriculum development, using a foreign language as a medium of instruction, orientation and supervising are the main educational and social activities. For institutional strategies, support of the senior management and faculty, reward and incentive mechanisms are on the agenda. While the support of senior management and new office organizations make important contributions to the process, this is not the case for faculty support, communication, incentives and budget. So to have a better internationalization process, all branches of the institution especially the top senior management should be aware of those strategies and develop some policies to promote faculty, communication, incentives and budget.

Participants of this study are the head of international offices in their universities. That means they are active in the whole process. So their views are really important to understand internationalization process in Turkish higher education. In recent years, there is becoming a greater awareness about internationalization in Turkish higher education system. International offices, strategic plans for internationalization, conferences about how to internationalize etc are prominent supportive indicators for this opinion. But on the other hand some policies are needed to improve the quality together with quantity. Because in every platform, quantity is perceived as the main aim of this process. In sum, if the internationalization cycle model is taken into consideration, it can be said that the awareness and commitment levels for internationalization is getting higher day by day. But as for the planning,

implementing, evaluation and support cycles, there are some problems occurring in the process. The cycles are dependent on each other so it will not bring any desired success if the improvements are made in just one or two cycles. It is suggested that for a better internationalization process, coherent and holistic policies supporting each other should be made.